

YENİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI

Modern Turkish Literature Researches

Research Article / Araştırma Makalesi

Ocak-Haziran 2019/11:21 (211-222)

Makalenin Geliş Tarihi: 13.02.2019

Makalenin Kabul Tarihi: 27.03.2019

BEHÇET NECATİGİL'İN "SEVGİLERDE" VE "NİLÜFER" ŞİİRLERİNİ PALİMPSEST KAVRAMIYLA OKUMAK

Gökhan TUNÇ¹

ORCID: 0000-0002-9450-8045

ÖZ

Metinlerarasılık kavramını edebî eleştiri dinamiğini anlamak için temel dayanak noktası yapan edebiyat kuramcıları, bir metnin tamamen yeni bir söylem geliştirmesinin yerine diğer metinlerle kurdukları ilişkiye odaklanırlar. Söz konusu kavram, bilhassa geleneksel edebiyatla ilişki kuran şair ve yazarları anlamlandırmak açısından işlevsel bir önem taşır. Bu bağlamda değerlendirilmesi gereken isimlerden biri Behçet Necatigil'dir. Necatigil, hem Doğu hem Batı şiirini çok iyi bilen ve modern şiirin geçmişe atıflarla ilerleyeceğini düşünen bir şairdir. Necatigil'in söz konusu özelliği, onun ürünlerini anlamak için başka şairlerin şiirlerini göz önünde bulundurmayı gerekli kılar. Bunun yanı sıra bu makalede, tartışma konusu olan şairin şiirlerinin birbirlerine gönderimde bulunduğu, metinlerarası ilişkiye girdikleri ve ancak ifade edilen çerçevede yorumlandıklarında anlamlı bir hâle gelecekleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Söz konusu durum ise, palimpsest kavramı merkeze alınarak Necatigil'in "Sevgilerde" ve "Nilüfer" şiirleri örnekleminde tartışılacaktır. Buna göre makalede, Necatigil'in "Sevgilerde" şiirinde dönüştürümler yaparak "Nilüfer" şiirini yazdığı, "Nilüfer" şiirine dikkatli bakıldığında "Sevgilerde" şiirinde silinen, kazınan yerlerin ortaya çıkacağı iddia edilecektir. Son olarak her iki şiirin de birbirini etkilediğinin kanıtlanması için uğraş verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Behçet Necatigil, palimpsest, "Sevgilerde", "Nilüfer".

READING BEHÇET NECATİGİL'S POEMS OF "SEVGİLERDE" AND "NİLÜFER" WITH THE CONCEPT OF PALIMPSEST

ABSTRACT

The theorists of literature, who determined the concept of intertextuality as a reference point to understand the dynamics of literary critic, focus on a text's relationship with

¹ Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
eposta: gokhantunc@anadolu.edu.tr

other texts instead of just focusing on its completely new expression. The concept is especially functional to understand the poets and writers who establish relationship with traditional literature. In this frame, Behçet Necatigil should be one of the names to be mentioned. He knew both Eastern and Western poetries very well and believed that the poetry can make progress by referring to the past. The mentioned peculiarity of Necatigil makes it necessary to consider his previous poems in order to understand his any given poem. This article asserts that all the poems of Necatigil refer to each other and have an intertextual relationship and they can be meaningful when interpreted in this framework. This will be discussed by focusing on the concept of palimpsest and Necatigil's poems of "Sevgilerde" and "Nilüfer". Accordingly, this article will argue that Necatigil wrote "Nilüfer" by transforming "Sevgilerde". When the two poems are examined the erased and deleted parts in "Sevgilerde" can be seen in "Nilüfer". Finally, it will be claimed that the two poems influenced each other.

Keywords: Behçet Necatigil, palimpsest, "Sevgilerde", "Nilüfer".

Giriş

Behçet Necatigil Doğu ve Batı şiir geleneğine derinlemesine vâkıf olan ve bu birikimi şiirlerinde estetik bir malzeme olarak kullanmaya çalışan Türk edebiyatının önde gelen şairlerindedir. Söz konusu durum, onun poetikasında da kendisine yer bulur ve şair ifade edilen kapsamda *Düzyazılar II*'de, "Bugünün şairi mümkün olduğu kadar eskiye atıflarla ilerlemelidir." (1999: 95) der. Nitekim, Necatigil'in şiirleri incelendiğinde, bu ürünlerde, Osmanlı şiirine, Türk halk edebiyatına, Batı şiirine, mitolojiye birçok metinlerarası gönderimin olduğu görülür. Ancak, daha dikkat çekici nokta, tartışma konusu şairin, farklı şair ve yazarların ürünlerine atıfta bulunmasının yan sıra yazmış olduğu eski şiirlere gönderme yapmasıdır. Hatta Necatigil, bunun da ötesinde, daha önce yazdığı bir şiiri temel alarak başka şiirler de ortaya koymaktadır. Bahsi geçen çerçevede, şairin "Sevgilerde" ve "Nilüfer" şiirleri örnek olarak verilebilir. Necatigil'in söz konusu tavrı bu makalede, palimpsest kavramıyla ilişkilendirilerek "Sevgilerde" ve "Nilüfer" şiirlerinin üst üste gelmesiyle birlikte bu iki önemli şiirin birbirlerini ne şekilde etkiledikleri tartışılacaktır. Bu kapsamda öncelikle palimpsest kavramına, daha sonra ise "Nilüfer" şiirini palimpsest olarak nitelendiren başka çalışmalara yer verilecektir. Bu makalede ise diğer görüşlerin aksine, "Nilüfer" şiirinin "Sevgilerde" şiiriyle palimpsestvari bir ilişki içinde değerlendirilmesi gerektiği öne sürülecektir.

"Palimpsest" Kavramı

Palimpsest, özellikle Orta Çağ'da, kâğıt yaygınlaşmadan önce, parşömen ve parşömen benzeri ince nesnelere yaygın olduğu çağda yaygın bir kullanım ağına sahiptir (Baldick

2001: 181). Buna göre palimpsest, sözlük anlamıyla, üstündeki el yazmasından temizlenerek tekrar tekrar kullanılmış bir parşömen parçası ya da ruloya verilen isimdir (Dillion 2017: 25). Bir başka ifadeyle önce yazılı olan metnin bir bölümü ya da tamamı silinip veya kazınıp üstüne yeni bir yazı yazılan el yazmasıdır (Dillion 2017: 181). Nitekim palimpsestin Grekçe “palin” (tekrar) ile “psestos” (kazınmış) sözcüklerinin birleşmesinden (Yavuz 2013: 24) oluşması da bahsedilen işleviyle koşut bir anlama sahiptir. Ancak palimpsestlerin esas dikkat çekici özelliği, parşömen ya da ruloda silinmiş gibi gözükten ilk yazının çoğu zaman tam olarak silinmemiş olmasıdır. “İlk yazının hayaletimsi izi, kalan mürekkepteki demirin havadaki oksijenle temas etmesi sonucu ortaya çıkan kırmızımsı kahverengi oksit yüzünden sonraki yüzyıllarda yeniden” (Dillion 2017: 27) ortaya çıkar. Bahsedilen durum, farklı veya benzer içerikli yazıların aynı mekânda bir araya gelmesine yol açar. Tam da palimpsestin bu niteliği onun metaforik bir anlam kazanmasına neden olur. Nitekim *Palimpsestes* adında bir kitabı bulunan Gérard Genette, söz konusu kavramın metaforlaşması ile ilgili şunları söyler:

“Metinsel ilişkiler alanında nesnenin bu ikiyüzlülüğü eski bir analogi olan palimpsest yoluyla temsil edilebilir: Aynı parşömenin üzerinde bir metin diğerinin üstüne bindirilebilir ve biri diğerini saklamaz, bilakis kendini aradan göstermesine izin verir.” (Akt. Dillion 2017: 120)

Palimpsest üzerine güncel ve kapsamlı bir çalışma yapmış olan Sarah Dillion, ifade edilen kavramın metaforlaşma sürecinin, 1845'te Thomas De Quincey'nin “The Palimpsest” başlıklı denemesiyle başladığını öne sürer. “1845'ten sonra da palimpsest, mimari, coğrafya, jeoloji, paleontoloji, buzulbilim, astrofizik, biyokimya, genetik, sinirbilim, nörobiyoloji, nörhesaplama ve enformasyon teknolojisi gibi çok farklı alanlarda kullanıl(ır)” (Dillion 2017: 13). Bahsedilen durum, palimpsesti farklı disiplinlerin karşılaşma alanı yapar. Bununla birlikte farklı disiplinlerin ilişkileri palimpsestin mantığına göre belirlenir (Dillion 2017: 14).

İfade edildiği gibi Gérard Genette ile postmodern eleştirmen ve kuramcılar, yüzeyde görünen metnin arkasındaki silinen ya da kazınan metni açığa çıkarma girişiminden esinlenerek yazınsal metni palimpsest olarak nitelendirirler (Aktulum 2000: 217). “Ortak kanıya göre, eski bir yazar ‘ilk kez’ yazmış, ardından başka bir yazar (çoğu zaman bir taklitçi ya da kopyacı diye anılan) yeni bir metnin sayfalarını bir başka türlü yeniden yazmıştır.” (Aktulum 2000: 217)². Edebiyat araştırmacıları ise ikincil yazılan eserde birinci metindeki

² Kubilay Aktulum, “Metinlerarasılık ve Evrim” adlı makalesinde, evrim teorisi ile metinlerarasılık kavramı arasında metaforik bir ilişki kurar. Aktulum söz konusu denkleme şöyle kurar: “Özgün metin (alt-metin) ‘ebeveyn’ iken kopya yapıt (ana metin) bir ‘çocuktur’. Öyleyse ikileşme terimi bir ‘kalıtsallık’ düşüncesi barındırır.” (2018: 26). İkincil metinde görülen ilk metni izlerinden yola çıkarak Aktulum’un kurduğu metaforik benzerlik palimpseste de görülür.

izleri keşfedip ilk metne giderler. Söz konusu ilk metin ile ikinci metin arasındaki ilişkiyi palimpsestvari bir şekilde ele alan yazar, Jorge Luis Borges'tir. Borges, "Don Quixote Yazarı Pierre Menard" adlı öyküsünde Don Quixote'nin tıpkı yazımını gerçekleştiren Menard adlı birinden söz eder. Menard, Don Quixote'yi yazmak değil, kendisini yazmak ister. O, özgün eseri kelimesi kelimesine yeniden yazmayı, kopya etmeyi aklından geçirmez, bunun yerine yapmak istediği, Miguel de Cervantes'inkilerle kelime kelime, satır satır örtüşecek birkaç sayfa yazabilmektir (Borges 2014: 71). Bu bağlamda Borges, ön yazılarının açık seçik seçilebileceği üst üste yazılmış metinlerden söz eder (Borges 2014: 77).

Palimpsest, her ne kadar farklı disiplinlerin kendilerini ve birbirleriyle ilişkilerini değerlendirme anlamında işlevsel bir öneme sahip olsa da onun bu kitabı ilgilendiren yönü edebiyattaki kullanım şeklidir. Sarah Dillion, bahse konu olan kavramın edebî söylemde karşılığını tanımlayabilmek için "palimpsestvarilik" ifadesini kullanır. Dillion, palimpsestvarilik ile metinlerin ayrı niteliklerini muhafaza ederken aynı zamanda birbirlerine bulaşıp karşılıklı bağımlı oluşlarını kasteder (2017: 15). İki metnin bir araya gelişi ve ilişki kurmaları, akla doğrudan metinlerarasılık kavramını getirir. Ancak her ne kadar palimpsestle metinlerarasılık arasında benzerlik olsa da iki kavram arasında bir eş anlamlılık yoktur. Metinlerarasılıkta metnin kökenini bulma amacı esastır. Palimpsestte ise farklı ve benzer metinler, karşılıklı ilişkiler içindedir.

"Nilüfer" Şiirinin Hero ile Leandros ve Âşık Çelebi'nin Bir Beyti ile Palimpsest İlişkisi

Nilüfer şiiri üzerine birçok özgün incelemenin var olması dikkat çekicidir. Söz konusu farklı okumaların şiire dair değişik çıkarımlarda bulunmaları, tam da Necatigil'in istediği amaçla uyumludur. İfade edilen amaçsa, şairin şiirinde boşluklar bırakarak, metnini açık yapıt hâline dönüştürerek örnek okurların onu aşırı yoruma kaçmadan farklı şekillerde tamamlamalarıdır. Bahsedilen çerçevede Hilmi Yavuz'un "Necatigil 'Nilüfer' Şiirine Niçin O Adı Verdi? Bir Yapısökümcü Okuma Denemesi" (2013: 24-25); Hasan Akay'ın "Behçet Necatigil'in Nilüfer'inde 'O Mana' Mümkün müdür?" (2016); Sabit Kemal Bayıldır'ın "Necatigil'in Nilüfer'i" (2010) adlı yazıları örnek verilebilir.

Anılan yazılar arasında Hilmi Yavuz'un Nilüfer şiiriyle ilgili değerlendirmesi, makalenin konusunu doğrudan ilgilendirdiği için bu aşamada tartışma konusu yapılabilir. Yavuz, bahsi geçen yazısında öncelikle Necatigil'in Tahir Alangu ile yaptığı röportajı esas alarak "Nilüfer" şiirinin temasını, Hero ile Leandros miti üzerine kurduğunu iddia eder (2013: 24). Hero ile Leandros mitinin içeriğine yer veren Yavuz, ele alınan şiirde tematik olarak her ne kadar Hero ile Leandros mitinden yararlanılsa da başlığın mitle uyumsuz olduğunu söyler. Bu

uyumsuzluk ona göre aslında şairin okura verdiği bir ipucudur. Yavuz'a göre Necatigil'in "Nilüfer" ismini koymasının nedeni, üzerin örtülen Doğu mitiyle ilgili bir işaret gibidir:

"Necatigil, 'Hero ile Leander' mitiyle üzerini örttüğü Doğu miti konusunda bir ipucu veriyor. Bu işaret, şiirin adında, '*Nilüfer*'de gizlidir. 'Nilüfer'in bir şiirsel işaret olarak '*Hero ile Leander*' miti'le uzaktan yakından hiçbir ilişkisi yokken, Necatigil'in bu şiire '*Nilüfer*' adını vermiş olması, ancak alttaki kazınmış ya da üzeri örtülmüş metinden, değil yerindeyse, silinememiş olan kelimededen, 'nilüfer' kelimesinden dolayıdır." (Yavuz 2013: 24)

Yavuz'un yazıdaki temel iddiası ise "palimpsest okumasıyla" Grek mitiyle (Hero ile Leandros) üstü örtülmüş Doğu mitosunu açığa çıkarmaktır. Bahse konu olan Doğu mitosuna Âşık Çelebi'nin "Nedür bu bahr-i mu'allak ki şeb-çerağ ile pür / Nedür bu kulzüm-i nilüde sürh nilüfer" beytidir (Yavuz 2013: 24). Yavuz farklı kaynaklara giderek şiirdeki mazmunlar konusunda şu belirlemelerde bulunur: Beyitte dile getirilen "Şeb-çerağ", "güyâ bir nevi cevher olup geceleri lamba gibi ziyâ neşrettiği söylenen Şark hurafesidir". "Kulzüm-i nilü" ise gece denizidir. Nilüfer, bir mazmun olarak gözü yaşlı âşık ve onun yüzü ile ilişkilendirilir (Yavuz 2013: 24). Böylelikle Batı'ya ait "Hero ile Leandros" mitinin üstüne yazıldığı Doğu mitiyle özdeşliği şu şekilde ortaya çıkar: "'Şebçerağ', Hero'nun ışığı; 'kulzüm-i nilü' Leandros'un boğulduğu çivit rengi [gece] denizi; 'nilüfer' de, Leandros'un kendisidir" (Yavuz 2013: 25).

Yavuz'un özgün palimpsest okuması şiirde üzerinde kazınan metni Doğu miti olarak belirler. Ancak "Hero ile Leandros" mitinin de şiirde görünürde olmadığı altı çizilmelidir. Necatigil her ne kadar Tahir Alangu ile bir röportajında "Nilüfer" şiirini yazarken "Hero ile Leandros" mitinden yararlandığını ifade etse de şiirin yüzey yapısında bu mite ait doğrudan ifadeler yer almaz. Bunun yerine şiirin yüzey yapısındaki bazı izler okuru "Hero ile Leandros" mitine götürür. Bu nedenle eğer şiirde silinip üst üste yazılan katmanlardan söz edilecekse Yavuz'un dediğinin aksine iki yerine üç katmandan bahsetmek gerekir. Ayrıca Dillion'un palimpsest için belirlediği olmazsa olmaz bir özellik olan karşılıklı ilişki Yavuz'un tespitlerinde yer almaz. Bu bağlamda önceki metinler sonraki metinler üzerinde bir etkiye sahip olmasına karşılık sonraki metnin önceki metinler üzerinde bir etkisine rastlanmaz. Ancak "Nilüfer" şiirinin palimpsestvari olanla ilişkisini Necatigil'in bir başka şiiri aracılığıyla daha iyi ortaya koymak mümkün olacaktır. Söz konusu şiirse, "Sevgilerde"dir.

"Nilüfer" ve "Sevgilerde" Şiirleri Arasındaki Palimpsest İlişkisi

Makale kapsamında öncelikle, kapalı bir anlama sahip olan ve palimpsest ilişkisi çerçevesinde incelenecek Necatigil'in "Nilüfer" şiiri alıntılanabilir:

"Nilüfer"

Ben oraya koymuştum, almışlar,

Arasına sıkışık saatlerin.

Çıkarır bakardım kimseler yokken;

Beni bana gösterecek aynamdı, almışlar.

Kışken ilkyaz, sularımda açardı;

Buzlu dağlar gerisine kaçırarak ne vardı?

Eski defterlerde sararmış yaprak.

Beni bana gösterecek anlamdı, almışlar.

Bir ışığı yanardı yalnız gecelerde;

Akşam, çiçekler uykuya yattı,

Sardı karşı kıyıları karanlık --

Beni bana gösterecek lambandı, almışlar. (Necatigil 2009: 209-210)

Necatigil'in "Nilüfer" şiiri, daha önce de belirtildiği gibi, okura bildirim düzlemiyle ilgili ipucu vermeyen, metafor ve metonimi gibi edebî araçlarla anlamsal düzeyi örtülmüş bir yapıya sahiptir. Şairin, şiirinde yarattığı boşlukları doldurmak ve anlamı örten dilsel perdeleri kaldırmak için okurun büyük bir güç sarf etmesi gerekir ki Necatigil'in istediği tam da budur. Necatigil birçok yazısında ve röportajında okura şiirlerinde boşluklar bırakmak istediğinden ve okurun aktif bir konum üstlenerek boşlukları şiiri yeniden kurar gibi doldurması gerektiğinden bahseder. Bu anlamda onun *Düzyazılar 2* adlı kitabındaki sözleri aktarılabilir: "Benim şiirimde düzyazı öğelerinde kesintiler görülür. Terk edilmiş cümle parçaları vardır. Yani, diyelim devrik cümleyle yazılmış iki dize, onu kurallı cümle biçimine soksanız da gene bazı kelimelerin yokluğunu hissedersiniz. İşte o yokluklarda, okuyucu, boşluğu şiir eğitiminden yararlanarak kendisi doldurmalıdır" (Necatigil 2006: 143). Necatigil'in "şiir eğitiminden" geçmiş okuru, Umberto Eco'nun kavramsallaştırması ile söyleyecek olursak, yazarla metnin inşasında iş birliğine giden örnek okurdur (1995: 15). Ancak böyle bir okur, boşluklarla dolu olan, anlamı sıkı bir şekilde örtülmüş metni tamamlamaya aday olabilir. Nitekim "Nilüfer" şiirinde de gerek düşünce çizgisi (- -) ile gerekse "nilüfer" çiçeği metaforuyla anlam gizli bir hâle gelmiştir. Yalnızca metinle baş başa

kalan okur, nilüferle ilgili şu bilgilere erişirler: Kimseler yokken çıkarılıp bakılan nilüfer, sıkışık saatlerin arasına konmuştur. Ayrıca anlatıcının sularında açan nilüfer, eski defterlerde sararmış yapraktır ve buzlu dağlar ardına kaçırılmıştır. Yalnız gecelerde bir ışık gibi yanan nilüferin aynı ifadenin içinde değişen anlamları şu şekildedir: Beni bana gösterecek aynamdı / anlam / lambam. Nilüferin belirleyici özelliklerinden bir diğeri ise farkında olmadan alınmasıdır. Şiirdeki söz konusu veriler üzerinden herhangi bir nihai anlama ulaşmak güç olsa da şiirin üzerindeki belirgin bazı izlerden yola çıkarak bir anlam arayışına girmek mümkündür. Sıkışık saatler, sularda açmak, yalnız gecelerde yanmak...

Kubilay Aktulum, palimpsest örneği olarak Marguerite Duras'ın 1884'te kaleme aldığı *Sevgili* adlı romanı 1991'de *Kuzey Çinli Sevgili* adı altında yeniden yazmasını gösterir (2000: 222). Necatigil'de de benzer bir durumun varlığı dikkat çeker. "Nilüfer" şiirine dair belirtilen verilerden, bir başka ifadeyle izlerden yola çıkarak Necatigil'in bir başka ürünü olan "Sevgilerde" şiirine ulaşmak olanaklıdır. Bahsedilen şiir şöyledir:

"Sevgilerde"

Sevgileri yarınlara bıraktınız

Çekingen, tutuk, saygılı.

Bütün yakınlarınız

Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden

(Siz böyle olsun istemezsiniz)

Bir bakış bile yeterken anlatmaya her şeyi

Kalbinizi dolduran duygular

Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz

Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.

Yılların telâşlarda bu kadar çabuk

Gececeği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde

Açan çiçekler vardı,

Gecelerde ve yalnız.

Vermeye az buldunuz

Yahut vakit olmadı. (Necatigil 2009: 131)

Her iki metin birlikte ele alındığında, tıpkı palimpsestte olduğu gibi, birincil metin, yani "Sevgilerde" şiirindeki bazı yerlerin kazınarak ya da silinerek bu metin üzerine "Nilüfer" şiirinin kaleme alındığı dikkati çeker. Ancak palimpsestin özelliği olarak ikincil metinde, sorgulayıcı gözle bakıldığında, ilk metinden izler görülmektedir. Kazınan, değiştirilen, ama bir şekilde ikincil metinde izleri görülen ifadeler şöyledir:

"Sevgilerde"

"Nilüfer"

Bitmeyen işler yüzünden	Arasına sıkışık saatlerin
Siz geniş zamanlar umuyordunuz	
Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.	

Her iki şiirde de zamansal anlamda bir sıkışıklıktan, darlıktan bahsedilir. Ancak "Sevgilerde" şiirinde, "Siz geniş zamanlar umuyordunuz" denilerek dar vakitlerin nedeni açıklandığı gibi, siz diye hitap edilen kişilerin tam tersini, yani sevgiyi söylemek için geniş zamanlar umdukları da açılır. Buna karşılık "Nilüfer" şiirinde söz konusu ifadeler silinmiş, yalnızca nilüferin sıkışık saatlerin arasına konduğu dile getirilmiştir.

"Sevgilerde"

"Nilüfer"

Yılların telâşlarda bu kadar çabuk	Eski defterlerde sararmış yaprak.
Gececeği aklınıza gelmezdi.	Sardı karşı kıyıları karanlık

"Sevgilerde" şiirinde yılların gündelik telaşlarla tahmin edilmediği şekilde çabuk geçtiği doğrudan ifade edilirken "Nilüfer" şiirinde, bu kez sözcük sayısı düzeyinde bir eksilme olmasa da aynı anlam örtük bir şekilde dile getirilir. Çağrışım düzleminde eski defterler ve sararmış yaprakla yılların geçişi ifade edilir. "Sardı karşı kıyıları karanlık" mısraı ise, içinde farkında olmadan zamanın geçişini ve "Yaşam bir gündür." metaforu dolayısıyla yaşlılığın gelişini barındırır. "Yaşam bir gündür." metaforunda sabah doğumu ve gençliği; öğlen olgunluğu, şafak vakti ve akşam ise yaşlılığı; gece ise ölümü imlemektedir. Nitekim şiirde oluşturulan defterlerin eskimesi ve yaprakların sararması bağlamı, kıyıları karanlığın sarmasının yaşlılığın gelişine dair bir gönderiminin olması düşüncesini destekler.

“Sevgilerde”

“Nilüfer”

Gizli bahçenizde Açan çiçekler vardı	Nilüfer sularımda açardı
---	-----------------------------

“Sevgilerde” şiirinde gizli bahçede açan çiçek, “Nilüfer” şiirinde “sularımda” açan çiçeğe dönüşmüştür. “Sevgilerde” şiirinde gizli bahçede açan çiçekler metaforuyla gönderimde bulunulan anlam, şiirin bağlamında kolayca çıkarılabileceği gibi “sevgi”dir. Öte yandan “Nilüfer” şiirindeki sularımda açan nilüfer metaforunun işaret ettiği anlam şiirde verilmemiştir. Bu şekilde “Nilüfer” şiirinde sevgi sözcüğünün kazındığı, silindiği ortaya çıkar.

“Sevgilerde”

“Nilüfer”

Gecelerde ve yalnız.	Bir ışığı yanardı yalnız gecelerde
----------------------	------------------------------------

“Sevgilerde” şiirinde, sevginin metaforu olan çiçeğin temel özelliği gecelerde ve yalnızken ortaya çıkmasıdır. Aynı şekilde “Nilüfer” şiirinde de nilüferin yalnız gecelerde çıktığının belirtilmesi dikkat çekicidir. Böylelikle birincil metinde çiçek metaforunu açımlayan özelliklerin ikincil metinde de tekrar edildiği görülür. Söz konusu benzer özellikler, niteledikleri şeylerin özdeş olduğu konusunda okura bir ipucu verirler. Bir başka ifadeyle çiçek / sevgi ve nilüfer arasında bir özdeşlik ilişkisi kurma konusundaki düşünceleri desteklerler.

“Sevgilerde”

“Nilüfer”

(Siz böyle olsun istemezsiniz)	almışlar.
--------------------------------	-----------

“Sevgilerde” şiirinde, sevginin kaybedilme durumunun istenmeyen bir özellik arz ettiği vurgulanır. “Nilüfer” şiirinde ise nilüferin kaybedilmesinin farkında olmadan gerçekleştiği söylenir. Bununla birlikte “Nilüfer” şiirinin bağlamı göz önüne alındığında, farkında olmadan kaybetme durumunun, çağrışımsal açıdan içinde istenmeyen bir nedenden kaynaklanma özelliğini de barındırdığı ortaya çıkar.

Bu aşamada, “Sevgilerde” ve “Nilüfer” şiirlerinin bir palimpsest ilişkisi bağlamında okunmasının ne anlama gelebileceği tartışılabilir. “Nilüfer” şiirindeki izlerden birincil metin olan “Sevgilerde” şiirine vardığımızda, her iki şiirin karşılıklı okunmasının birbirlerini tamamlayan bir nitelik gösterdiği ileri sürülebilir. “Sevgilerde” şiiri, dar vakitlerde olduğunu

düşünen insanların telaş içinde sevgilerini göstermeyi yarına bıraktıklarını ve bu şekilde yılların geçmesi ile duygularının kalpte gizli olarak kaldığını anlatır. Şiirin son bölümünde gizli bahçede açan çiçek, metaforik olarak sevgiye gönderimde bulunur. "Nilüfer" şiiri, tam da bu noktadan devam ettirilir. Bu kez anlatıcının sularında açan çiçek nilüfere dönüşür. Dar vakitler, sıkışık saatler olarak ifade edilir. Yılların geçişi ise eski defterler ve sararmış yapraklar olarak görünürlük kazanır. Sevginin metaforu olan çiçek de nilüfer de yalnız gecelerde açar. Bu şekilde örtülü ve belirsiz bir anlama sahip "Nilüfer" şiiri, "Sevgilerde" şiiri aracılığıyla anlamsal açıdan daha açık bir hâle gelir. "Nilüfer" şiiri yazılırken "Sevgilerde" şiirinde silinen bölümler dikkate alındığında nilüfer metaforunun "kaybedilen sevgi"yi imlediği görülür. Ancak, burada Yavuz'un da dikkat çektiği gibi Necatigil'in Tahir Alangu ile yaptığı konuşmada "'Nilüfer' şiiri ise mitolojideki 'Hero ile Leander' efsanesinden esinlenmiştir" (Alangu 1983: 294) ifadesini kullanmasının makalede dile getirilen savla örtüşüp örtüşmediği sorgulanmalıdır.

Bahsedilen sorgulamadan önce içerik analizi için bahsi geçen mite değinilmelidir. Hero ile Leandros³ mitine, Necatigil *100 Soruda Mitolojya* adlı kitabında şu şekilde yer verir: Leandros, Hellespontos'ta (bugünkü Çanakkale Boğazı) Abydoslu bir gençtir. Bu genç, Boğaz'ın karşı yakasında, Sestos kentinde bir Aphrodite rahibesi olan Hero'yu sevmektedir. Leandros, her gece yüzerek karşıya geçer ve sevgilisiyle buluşur. Hero'nun koyduğu bir ışık, Leandros'un karanlıkta yolunu bulmasını sağlar. Ancak bir gece fırtına ışığı söndürür ve Leandros boğularak ölür. Bunun üzerine de Hero kendini kuleden aşağı atar (2002: 77). Alıntılanan mite dikkat çekici olan nokta, mitin kayıp sevgi /sevgiliyi anlatmasıdır. Hero ile Leandros'un ölümlerinde birlikte suda yitip giden aşkları nilüfer çiçeğinde cisimleşir. Tıpkı "Sevgilerde" ve onun üstü silinerek yazıldığı iddia edilen "Nilüfer" şiirinde olduğu gibi burada da kayıp sevgi /sevgili kaleme alınır. Bu şekilde, "Sevgilerde" şiirinde gizli bahçede açan çiçek ve "Nilüfer" şiirinde anlatıcının sularında açan nilüferle Hero'nun sonunda kaybettiği gizli sevgilisi olan Leandros arasında bir özdeşlik kurulabilir.

Son noktada Dillion'un palimpsestvarilik için olmazsa olmaz bir ölçüt şeklinde ortaya koyduğu metinlerin ayrı niteliklerini muhafaza ederken aynı zamanda birbirleri ile karşılıklı bağımlı oluşlarının ne ölçüde gerçekleştiği sorgulanabilir. "Sevgilerde" ve "Nilüfer" şiirleri başlı başına ayrı niteliklere sahip metinlerdir. "Sevgilerde" aynı zamanda, Necatigil'in kendi seçtiği şiirleri topladığı şiir kitabına verdiği isim olur (Necatigil 2004). "Nilüfer" şiirine ise hem şair hem de eleştirmenler özel bir konum atfeder. Bununla birlikte aynı yüzeyde bir araya gelen ve müstakil kıymetlere sahip olan her iki şiirin aynı zamanda

³ Tahir Alangu, daha önce ifade edilen kitabında, Necatigil'in tartışma konusu olan mite ait sözlerini alıntılarken onu "Hero ile Leander" şeklinde yazar. Ancak Necatigil, *100 Soruda Mitolojya* adlı kitabında, bu miti "Hero ile Leandros" şeklinde anlatır. Makalede yer bulan mite ilişkin yazım değişikliği bu nedenden kaynaklanmaktadır.

karşılıklı olarak birbirini etkilediği görülür. İlk etki, “Sevgilerde” şiirinin, örtülü bir anlama sahip “Nilüfer” şiirini anlamlandırma konusunda bir işleve sahip olmasıdır. “Nilüfer” şiirinde izleri görülen “Sevgilerde” metninin silinen izlerine geri dönüldüğünde, ikincil ürün olan “Nilüfer”in anlamının daha berrak bir hâle geldiği ileri sürülebilir. İki şiir arasında kurulan denklikler sonucunda nilüferin kayıp sevgiye gönderimde bulunduğu ortaya çıkar. Öte yandan “Sevgilerde” şiirinde söylenen ancak derinliğine inilmeyen sevgiyi kaybetmenin trajik duygusu “Nilüfer” şiirinde artırılarak verilir. Söz konusu durumun oluşmasındaki en temel unsurlardan biri, Isabel C. Hungerland’ın *Şiirsel Söylem* kitabında ifade ettiği gibi, söylendiğinde yeterince etkili olamayacak şeylerin yokluklarında güçlü bir tesir bırakmasıdır (2018: 237). “Nilüfer” şiirinde hem sevginin hem de kaybın doğrudan ifade edilmemesi, şiirsel etkiyi artırıcı bir rol oynar. Bu şekilde “Nilüfer” şiirinden sonra “Sevgilerde” şiirine bakıldığında, trajik etkinin arttığı vurgulanmalıdır. Böylelikle aynı yüzey üzerinde buluşan şiirlerde karşılıklı etkileşimin olduğu ileri sürülebilir.

Sonuç

Bu makalede, palimpsest kavramı merkezinde Necatigil’in “Sevgilerde” ve “Nilüfer” şiirlerinin metaforik olarak tek bir yüzeyde bir araya geldikleri iddia edilmiştir. “Sevgilerde” şiiri, kâğıdın yüzeyine ilk yazılmış şiirdir. Şair, daha sonra bu şiirin bazı yerlerini siler, bazı yerlerini kazır, dönüştürür ve “Nilüfer” şiirini kaleme alır. Ancak “Nilüfer”, şiirine bakıldığında onda, “Sevgilerde” şiirinden izlere rastlamak mümkündür. Nilüfer’deki sıkışık saatler, sararmış yaprak, sularım da açardı, yalnız gecelerde ve almışlar ifadeleri, sırasıyla “Sevgilerde” şiirindeki dar vakitlerde, yılların telâşlarda bu kadar çabuk geçeceği, gizli bahçede açan çiçek, siz böyle olsun istemezsiniz sözlerinin izleridir. Palimpsest kavramının temel özelliklerinden biri, aynı yüzeyde üst üste gelen metinlerin bağımsız varlıklarını devam ettirmeleri ve karşılık etkileşimlerde bulunmalarıdır. Bu bağlamda, “Sevgilerde”, okurun yorum imkânı bulmakta zorlandığı “Nilüfer” şiirini yorumlaması için çıkış noktaları verir. Öte yandan “Nilüfer” şiiri ise “Sevgilerde” şiirinde yer bulan ama derinleştirilemeyen sevginin kaybedilmesi konulu dramatik yapının daha etkili bir niteliğe bürünmesine olanak tanır. Bu şekilde aynı yüzde karşılaşan iki metin birbirleriyle söyleşiye de geçerler.

Kaynakça

- Akay, Hasan (2016). "Behçet Necatigil'in Nilüfer'inde 'O Mana' Mükün müdür?". *Doğrandıkça Artan Ekmek*. İstanbul: Şule. 255-269.
- Aktulum, Kubilay (2000). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki.
- Aktulum, Kubilay (Temmuz-Aralık 2018), "Metinlerarasılık ve Evrim" *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* 20, 17-30.
- Alangu, Tahir (1983). *Türkiye Folkloru El Kitabı*. İstanbul: Adam.
- Baldick, Chris (2001). *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*. New York: Oxford University.
- Sabit Kemal Bayıldırın. "Necatigil'in Nilüfer'i".
(<http://adanasanat.blogspot.com/2010/09/arsivden-necatigilin-niluferi-sabit.html>)
[Erişim Tarihi: 11.10.2018]
- Dillion, Sarah (2017). *Palimpsest: Edebiyat, Eleştiri, Kuram*. Ferit Burak Aydar (Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Hungerland, Isabel C. (2018). *Şiirsel Söylem*. Berkan Uslu (Çev.). Ankara: Hece.
- Necatigil, Behçet (2002). *100 Soruda Mitologya*. İstanbul: K Kitaplığı.
- Necatigil, Behçet (2004) *Sevgilerde*. İstanbul: Can.
- Yavuz, Hilmi (Mart 2013), "Necatigil, 'Nilüfer' Şiirine Niçin O Adı Verdi? Bir Yapısökümcü Okuma Denemesi", *Varlık* 1266: 24-25.